

Dr. BOGNER JÓZSEF

(1907–1944)

1944, ősz.

A Bercsényi (ma Matija Gubec) utcai diákotthonban nagy a zsvaj. Fiatal, szegény sorsú diákok laknak itt és tanulnak mások jóindulatának köszönhetően. Számukra dr. Bogner József és néhány segítőkész, tehetős polgár állja az ellátást és a tanulás költségeit. A fiúk jól neveltek, megbecsülik a páratlan gesztust, amit irányukba mutatnak ezek a nemes lelkű emberek.

József, az intézmény igazgatója, tanárember és édesapa – a szíven-lelkén viseli a szegénysorban élő gyerekek sorsát. Küldetésének tekinti a segítségüket, hogy a tehetségük ne vesszen el, hogy vigyék valamire az életben.

A hivatalos okmányok fölé hajolva számol, ellenőriz és tervez. A folyosóról beszűrődik a suhancok nevetgélése. Jókedvüknek, határtalan életerejüknek semmi nem szabhat határt. A nevelőtanárok is tudják ezt. Most van itt az ideje, hogy szórakozzanak, barátkozzanak, hogy szerelembe essenek... Ezért elnézik nekik ezt a kis „szabályzatsértést”. Mert, mint minden hasonló intézménynek, a dr. Bogner-féle konviktusnak is megvan a saját házi-rendje, amely szigorúan tiltja a duhajkodást. No, de hol van ez attól? A fiúk csak jól érzik magukat. Ennyi jár nekik. Éppen csak megkezdődött a tanév, még elevenen él bennük a nyár, az önfeledt szórakozás emléke... Egyébként közel már a nap vége, hamarosan nyugovóra térnek, József pedig hazamegy a családjához: szeretett nejehez és imádott gyermekéhez. Felesége a második gyermekükkel várandós, hamarosan kétszeres boldog édesapa lesz József, aki alacsony, köpcös, fekete bajuszú, közvetlen és jó humorú, olykor lobbanékony természetű.

A munkában elfáradtan ugyan, de szívében örömmel végre hazaindul. Csak ide, a szomszédba, az 5-ös számú házba. A Bogner család otthona ugyanis a diákotthon szomszédságában van. Közös udvarban élnek más családokkal, de kényelmes és takaros az otthonuk. A város szívében...

Dr. Bogner József Torontáltordán (ma Torda) született. Nagybecskereken végezte el az elemi iskolát, ott tanulta ki az órás mesterséget is. Amikor két fivére közül a fiatalabbik beiratkozott a gimnáziumba, ő is kedvet kapott a tanuláshoz. Két év alatt elvégezte a gimnáziumot, majd a rendes katonai szolgálat letöltését követően Zágrábban német nyelvet és irodalmat, filozófiát és délszláv irodalomtörténetet tanult. Néhány évet Lipcsében töltött, ott szerzett oklevelet. Évekig tanított a szabadkai főgimnáziumban, majd a Kolozsvári Egyetemen a finnugor és a magyar nyelv kapcsolatai témakörben írta meg doktori értekezését.

Bogner István (balról a második) képviselőtársaival a szabadkai Városháza Zöld Termében

Nagy igazságérzetéről, szorgalmáról ismert, sok a tisztelője és a barátja. Munkájában mindig alapos, megfontolt és céljait mindig megvalósító tanár. Nem véletlenül vezetheti az intézményt. Megbízhatóságának és eredeti elképzeléseinek köszönhetően a szegénysorban élő diákok jövője – legalábbis az iskoláztatásuk – egyelőre megalapozott. Minden erejével azon van, hogy ezeknek a fiataloknak szakmát adjon a kezükbe.

Bár eredeti szakmáját, az órás mesterséget is műveli szabad idejében, szinte minden percét hivatásának, az oktatásnak szenteli. Mint nyelvész, szívesen írogat. Így lett a Délvidéki Magyarság folyóirat fő- és felelős szerkesztője. 1942-ben országgyűlési képviselővé lett¹. Politikusként alkalma van a délvidéki magyarság gondjaival foglalkozni. Nagy kihívás és felelősség!

Büszkén látja el hivatását, tesz eleget a megbízatásának, mert szent meggyőződése, hogy a magyarokra szebb világ vár. Talpig magyar emberként még Petőfi Fekete kenyér című versét is elszavalta Horthy Miklós szabadkai látogatásakor²...

Miután átlépi otthonának küszöbét, megszűnik számára a munka, az elvégzésre váró feladatok eltörpülnek, csak a család marad. Ők, akik boldoggá teszik az életét! Az asztalon frissen főtt vacsora gőzölög, a kislány alszik a kiságyban, a konyhában szépséges felesége, Rózsa foglalatosskodik. Ápolt, művelt és csodaszép asszony!

Nagy tervei vannak a jövőt illetően. Gyermkeiből szeretne önmagához hasonló művelt embert nevelni, megtanítani nekik, hogy a becsületesség mindennél előbbre való. Elérni, hogy a Bogner névre sokáig emlékezzenek azután is, ha már ő nem lesz...

1 A délvidéki területek visszacsatolása után a Magyar Országgyűlésben a vidék népe behívás útján képviselő-helyekhez jutott mind az Alsó-, mind pedig a Felsőházban. Tito pribékjei minden elérhető képviselőt lemeszároltak, az egy doroszlói Bártol István kivételével. Őt is letartóztatták, a zombori Krónich-palota börtönébe vitték, megkínózták, de szinte egyedülként kiengedték onnan, a szomszédos Sztapár szerb falu lakóinak követelésére. Az 1941-es bevonuláskor ugyanis, életével szavatosságot vállalva értük, megmentette a falut a vérengzéstől

2 Horthy kormányzó 1943. augusztus 20-án látogatott Szabadkára.

Az utolsó nap

1944. október 17. Az éjszaka nyugodt és csendes. Hűvösre fordult az idő, esténként fűteni kell, mert kihűl a lakás, a másfél éves kisfiúnak és várandós édesanyjának meleg szoba kell. A Bogner család már nyugovóra tért. Ez volt az a nap, amikor bevezették a katonai közigazgatást, és ekkor kezdték elhurcolni a magyar férfiakat. József nem félt. Szándékosan soha nem vétett senki ellen. Úgy vélte, bűnösnek kell annak lennie, hogy valakit elvigyenek. Ráadásul a diákoththon egyik beszállítója megígérte, ha talán mégis szöknie kell a partizánok elől, bújjon el a diákoththon épületében, ő másnap kiviszi kocsival. Ez amolyan szóbeli megállapodás volt, de mindketten remélték, hogy nem kerül rá sor...

Megzörrennek az ablakok. Partizánok zörgetnek eszeveszetten és kiáltoznak, hogy azonnal menjen velük. A megrémült asszony az álmából felriadt és iszonyatos sírásba kezdett, másfél éves kisfiát öleli magához, közben József egy titkos átjárón már túl van a falon, a diákoththon épületében. A partizánok betörnek a lakásba, ordítva követelik Józsefet. Az asszony hiába mondja, hogy nincs itt, nem hisznek neki. Közben József a fal túloldalán szinte minden szót jól kivehetően hall. Ekkor egyik fegyveres a közben már ismét a kiságyba tett kisgyermek felé bök szuronyos puskájával, azt kiáltozva, ha József nem adja fel magát, megöli a gyermeket és az asszonyt. Leírhatatlan rémület keríti hatalmába az édesanyát, és segélykiáltására József megjelenik. Atyai szíve nem hagyhatja, hogy szeretett családja életével fizessen azért, mert nem tudják előállítani. Büszkén néz a fegyveresek szemébe. És megy el velük. Örökre. Gyermekétől és feleségétől csak néhány szóval búcsúzott, magához ölelni, megcsókolni őket már nem volt ideje. De otthagya nekik a szívét, egész lényét, mindazt, amiért küzdött életében...

Várandós feleségét és másfél éves kisfiukat szó szerint kitették az utcára. A lakásból azonnali hatállyal ki kellett költözniük, mert államosították. A kétségbeesett asszony kisgyermekével a diákoththonban húzta meg magát, ott szülte meg második gyermeküket.

Józsefet még látta egyszer, amikor a városban járt. Férje és néhány sorstársa bútorokat pakolt fel egy teherautóra. József is észrevette őt. Csak biccentett a fejével, szólni nem szólhattak egymáshoz. Aztán jött egy saját kezűleg írt rövid levél, amelyben az órák javításához szükséges szerszámokat kérte a feleségétől. Miután kiderült, hogy órásmeister, a partizánok és az orosz katonák óráinak a javításával bízták meg. Ezek a levelek nem szólhattak egyébről, mint a szerszámok, csavarok, óralapok stb. igényléséről, de mindig megmelengették az asszony szívét-lelkét. Annak a jele volt egy-egy ilyen levél, hogy drága férje még életben van. Jött még néhány, kimondottan a családnak írt levél. Ezekben arról írt, hogy imádkozik a családjáért, és bízik a szabadulásában. Aztán elmaradtak ezek a levelek is. Amikor a Szabad Vajdaság 1945. május 9-ei számában megjelent a halálraítéltek névsora és benne József neve is, bizonyossá vált a család számára, hogy 1945. április 25-én kivégezték.

A Zentai úti temető tömegsírjában nyugszik...

Magyar kenyér ünnepi felvonulás, Szabadka (1941)